

ADİL YAKUBOV'UN MUKADDES ROMANINDA AŞK/SEVGİ VE RUSLAŞTIRMA LOVE / LOVE AND RUSSIFICATION IN THE SACRED NOVEL OF ADIL YAKUBOV

Banu NAGASHBEKOVA*

Öz

Çağdaş Özbek Edebiyatı yazarlarından sayılan Adil Yakubov 1926 yılında Kazakistan'ın Türkistan şehrinde dünyaya gelmiştir. Lisede öğrenim gördüğü sırada İkinci Dünya Savaşı başlar, yaşı küçük olmasından dolayı kendini büyük göstererek cepheye alınır ve Japonya'ya gönderilir. Cepheden döndükten sonra okuluna devam eder.

Üniversite hayatında ilk povestini (uzun hikâyesini) yazar. Sonra aşk, tarih üzerine hikaye, romanlar yazarak Sovyetler Birliği Özbek halkının büyük yazarına dönüşür. 2009 yılının Aralık ayında 83 yaşında vefat eder.

Yakubov, edebiyat sahasına hikâyeci olarak başlar ve çalışmalarında devrin sosyal meselelerini ele alır. Yazar olarak tanınmasını ise 1960'ta kaleme aldığı ve 1961'de basılan, "Sevgi Destanı" olarak nitelendirilen "Mukaddes" adlı uzun hikâyesi sağladı. Nurmatov bu eser hakkında; "Bu eser iki gencin aşk hikâyesinden ibaret değildir, onda aşk ve sevgi bahanesiyle insanın insan ve ülke karşısındaki borcu, helallik, adalet, diyanet gibi meseleler ele alınmıştır." diye yazar. Çalışmada roman yapısal ve izleksel olarak açıklanacaktır. Yapı kısmında zaman, mekân, olay örgüsü, bakış açısı ve şahıs kadrosu gibi unsurlar merkezli değerlendirilecektir. İzleksel olarak ise; ruslaştırma ve aşk/sevgi başlıkları etrafında çözümlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Özbek Edebiyatı, Adil Yakubov, Mukaddes, Sovyetler Birliği, Aşk.

Abstract

Adil Yakubov, one of the contemporary writers of Uzbek literature, was born in 1926 in Turkestan city of Kazakhstan. When he was studying at school, the Second World War began, notwithstanding of his young age he was taken to front and sent to Japan. After returning from the front, he continued studying.

He wrote his first novel while he was studying at the university. By writing stories and novels about love and history, he became one of the outstanding writers of Soviet Union and Uzbek people at that time. He died at the age of 83, December 2009.

Yakubov came to the field of literature as a storyteller and wrote about social problems of that time. He became familiar as a writer with his story called "Mukaddes" which was known as "The Legend of Love" in 1960 and published in 1961. This work is not only about love story between two young people, but also about people's obligations before mankind and motherland, justice and religion, said Nurmatov about this work. In the study, the novel will be explained structurally and in detail. Elements such as time, space, event mesh, point of view and personality will be centered in the building section. As the thematic; russification and love / love will be resolved around the titles.

Keywords: Adil Yakubov, Mukaddes, Uzbek Literature, Turkic World, Love.

Giriş

Adil Yakubov, Türk Dünyasının en büyük yazarları arasında yer almaktadır. Onun şahsi ünü ilk Türkiye Türkçesine aktarılan *Ulug Beyin Hazinesi* tarihi realist romanıdır. Bu romanla yazar Türk Dünyasında tanınır ve şöhret kazanır. Yazarın *Er boshiga ish tushsa*, «*Ulug'bek xazinasi*», «*Diyonat*», «*Ko'lna Dunyo*», «*Oq Qushlar, Oppoq Qushlar*», «*Adolat Manzili*» eserleri Özbek edebiyatına psikolojik romanların dünyaya gelişinin zeminini hazırladı. Mamafih, Yakubov kalemine mensup olan «*Chin Muhabbat*», «*Olma Gullaganda*», «*Yurak Yonmog'i Kerak*», «*Aytsam Tilim Kuyadi, Aytmasam Dilim*», «*Fotihi Muzaffar Yohud bir Parivash Asiri*», «*Bir Koshona Sirlari*» gibi dramları Özbek tiyatrosunun bir kerpicidir. Yakubov'un eserleri sadece Özbek edebiyatına ait değil, tüm Türk Dünyasının ortak eseri olarak kabul edilir.

Adil Yakubov, Rus işgali altında yaşasa da Özbek edebiyatına katkıda bulunmuştur. Özbekler'in benliklerini yitirmemesi için tarihini, dinini ve dilini anlatan eserler yazmıştır. Özbek edebiyatında batılı anlamda hikâye ve roman türünün ortaya çıkışı 20. yüzyılbakışlarına tesadüf eder. 1920 yılından önce Özbek Türk yazarları tarafından yayımlanmış iki

roman ile iki hikâye mevcuttur. Bunlar Mir Muhsinger Muhammed(ov)'un (1895-1929) Begerzend Açıldibey (Çocuksuz Açıldibey) romanı (1914), Abdülhamid Süleyman Çolpan'ın (1893-1937) "Dohtar Muhammedyar" hikâyesi (1914), Hamza Hakimzâde Niyazı'nın (1889-1929) Yeni Saadet: Milli Roman (1915)

* Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, nakhyshbekova@gmail.com

romanı ve Abdullah Kadirî'nin (1894-1940) Cüvanbaz (Oğlancı) 1915 hikâyesidir. Bu eserlerin en önemli ortak noktası, hepsinin de 1917 ihtilâlinde önce basılmış olmasıdır. Ayrıca hepsi de didaktik mahiyettedir. Eserler birer aşk hikâyesi etrafında örülmüş, fakat aşk teması ile birlikte "cehalet ve cehalet sonucu ortaya çıkan felaket" gösterilmeye çalışılmıştır. Ceditçi aydınlar tarafından kaleme alınan bu eserlerde eğitimden hareketle halka "milliyetçilik" şuuru da açıklanmaya çalışılmıştır (Kocaoğlu 1987,145-154).

Batılılara benzemeyen, kendi kültür ve yaşayışlarına göre olan aşk duyguları, Özbek edebiyatı konuları arasına girmiştir. "Mukaddes'te" de "aşk" konusu etkileyici bir biçimde okuyucuya sunulur.

1.1. Romanın Kimliği

Adil Yakubov'un 1963 yılında yayımlanan, Özbek Türkçesi adı *Muqaddas* (qissa) olan romanı, Türkiye Türkçesine *Mukaddes* adıyla 2009 yılında Ahsen Batur'un aktarmasıyla neşredilmiştir.

1.2.İsimden İçeriğe

Mukaddes, povest (uzun hikaye) türünde yazmış olsa bile, yazarın roman şeklinde yazdığı görülür. Diğer romanlara göre biraz farklı yazılan öncelikle aşk konusunu taşıyan dikkat çekici bir eserdir.

Mukaddes'te aşk hikâyesi ön planda olmasına rağmen, kişinin fert ve topluma karşı borcu, helallik, adalet gibi konular ele alınmıştır. (Söylemez 2010: 2)

Gökçe Fırat, Ekim 2009'da Mukaddes kitabına yazdığı sunuş yazısına "Mukaddes'e âşık olacaksınız!" diye başlamış. Mukaddes, klasik bir ifadeyle ilk görüşte aşk hikâyesidir. Gençlik yıllarında herkesin yaşadığı türden, iletişimin olmadığı, iki tarafın da duygularını, düşüncelerini davranışlarıyla, hal ve hareketleriyle anlatmaya çalıştığı türden bir hikâyedir. Yakubov böyle bir macera yaşamış mıdır, bilinmez fakat olaylar gerçek hayatın parçası, çok sık yaşanabilen veya yaşanabilecek türdendir. Hikâyenin iki kahramanından Şerif, üniversitede okumak için çalışan bir gençtir. Sınavlar için hazırlanırken kendisini enstitü koridorlarında bulur. Bir anda yanına sessizce oturmuş güzeller güzeli Mukaddes'i fark eden Şerif'in hayatı değişir. Amacı sınavları kazanmak iken, Mukaddes ilgi odağı olur. Kimdir? Nedir? Nereden gelmiştir? Ne Şerif bilir ne de okuyucu... Şehir dışından gelmiştir ve onun da amacı sınavları kazanıp okumaktır.

1.3. Olay örgüsü

Mukaddes romanı geriye dönüş tekniğiyle yazılsa da sık sık kullanılmıyor. Roman kahramanı olan Şerif, geriye dönerek baştan anlatır. Anlattıklarının içinde de annesinin savaşta ölmesi ve üvey babasıyla nasıl tanıştığından geriye dönüş anlatısını görüyoruz. Romandaki olay birimlerini şu şekilde gösterebiliriz:

- Gezetecinin makina fabrikasında Şerif'le tanışması
- Şerefin geçmişini anlatmaya başlaması
- Mukaddes'le enstitü binasında ve nasıl tanıştığı üzerinde söylemesi
- Aşk diyen gücün fayda olması
- İlk ders yoklamasında Şerif ile Mukaddes'in konuşması
- Baba annesinin ısrarıyla gelen Şerif'in okumuyorum, çalışacağım diyen amacın Mukaddes için değişmesi yani o kızı görmek için gelmesi
- Sadece kazanmak, okumak için gelen genç adamın artık amacının değişmesi
- İlk sınav günü
- Sınavdan sonra Şerif'in Mukaddes'i dersleri bahane ederek baş başa kalmak istemesi
- Şerif'in babasının yani Selim Kerimoviç'in öz babası olmadığını , üvey babası olduğunu öğrenmesi.
- Süleyman Ekromoviç hakkında anlatması
- İş yerine gidip âşık olduğunu, üniversitede okumak istediğini söylemeye karar vermesi ama söyleyememesi
- Bu aralarda Mukaddes artık Şerif'in kendine aşk olduğunu hissetmesi
- Sınavdan sonra ikisinin ilk buluşmaları
- Buluşmadan önce Süleyman Ekremoviç'i gördüğü korkunun Mukaddes'i görünce yok olması
- Mukaddes'in kendi ailesi hakkında anlatması
- En son sınav notunun Şerif için başarısız olduğu, kendini artık nefes alamaz hale gelmesi
- On sekiz puanla Mukaddes'in kazanması kesin, ama on altı puanla Şerefin kazanma şansı çok azdı hatta yok olması

- Şeref'in gene iş yerine gitmesi, ama üvey babası dolapları çevirip işi halletmesi ve Şeref buna karşı olsa da annesi ikna eder ve göz önüne Mukaddes gelip kağıdı kopyalayıp işin hallolunması
- Annesi bu sırada Şerif'e öz babasının cephedeki resmini ve onun mektuplarını okuması ve babası oğlunun okumasını, kendisi gibi mühendis olmasını istemesi Şeref'i daha çok okumaya cesaret vermiş olması
- Sınav sonuçlarının açıklanması Şerif'in listede bulunması ve Mukaddes'in listede isminin görünmemesi buna kızın şaşırarak ve şüpheyle bakması
- Bu olayı çözmeye dekanlığa konuşmaya gitmeleri ve dekan yardımcısı olan Polat Azizov'u görmeleri onun ikisine tüm gerçeği söylemesi
- Şerif'in yaptığı hatayı düzeltmek için çaba göstermesi
- Onun hem Mukaddes'ten hem de enstitüden ayrılması

1.4. Bakış açısı ve anlatıcı

Romanı anlatan aslında romancı değil, kendi bakış açısına göre olayları anlatan, kişilerin iç dünyalarına hakim olan, zamanda oynamalar yapan anlatıcıdır.

"Bilinenin aksine romancı olayları anlatmaz; her şeyi anlatıcıya yahut herhangi bir kahramanına anlattırır. Unutulmaması gereken bir nokta şudur: Romancı gerçek dünyaya mensuptur ve kesinlikle romanın dışındadır. Böyle bir konuma sahip olan romancının, romanın iç dinamiklerini kurması mümkün olamaz. Bu işi, romancı tarafından seçilen ve görevlendirilen figürler yerine getirir." (Tekin, 2010: 215-216)

Mukaddes romanı, birinci bakış açısına yani egemen bakış açısıyla anlatılan bir romandır. "Anlatıcı bu bakış açısında kişiler dünyası, olay örgüsü, mekân ve zamana ait ayrıntıları izleksel kurguyla bütünleştirir" (Azap2016: 838). Romanın başkişisi sayılan Şerif'in başından geçen olaylar yazarın diğer eserlerinde de kullandığı geriye dönüş, iç monolog ve diyalog tekniklerinden yararlanarak kurgulanır. Anlatıcı başkişinin iş yerinde çalışma yerinden geriye dönüş yapıp bütün bu Mukaddes'le yaşayan olayları, onun annesinin ve üvey babasını ele alarak geriye dönüşü anlatır.

"Diğer yandan geçen yıl ikisi arasında geçen büyük bir münakaşa sırasında Selim Kerimoviç'in öz babam olmadığını, sadece üvey babam olduğunu öğrenmişim. O gün annem sanki benim orada olduğumu unutmuş gibi "Şerif kendi çocuğun değil, kendi çocuğun olsaydı..." demiş, sonra gözü bana takılınca sözü yarıda kalmıştı, ama onun şu bir ağız sözünden her şeyi anlamışım. Bu söz beni çok etkilemiş, hem de öylesine çok etkilemişti ki, kendimi evden dışarı atıp, bir iki gün orada burada ayak sürümüşüm. Daha sonra ise annem öz babamın cephede şehit düştüğünü, savaştan önce ise makina yapım fabrikasında konstrüktör olarak çalıştığını anlatmıştı..." (s.30).

Yukarıda anlatılan olayda, Şerif'in ve babasının cephede şehit olması ve annesinin ikinci defa evlenmesi sadece oğluya, dul kalan çaresiz kadının göstergesidir. O zamanlarda dul kalan çocuklu, çocuksuz kadınların sayısı çoktu. Yazar-anlatıcı başkişinin kendi halinin anlatırken baba ve annesinin de geçmişleri üzerinde bilgi verir.

Yazarın Sovyetler Birliği rejimi Sosyalist işçileri yetiştirmek için ve onları daha çok çalıştırmak amacıyla başkişi Şerif'i en iyi işçi, en iyi Sovyet adamı olarak gösterir. Makina fabrikası komsomol komitesi Süleyman Ekremoviç'in başkanlığıyla fabrika sosyalist emek madalyası almak için işçilerden daha çok çalışmasını ister. Bu yarışma diğer fabrikalarla yarışılır sonra en çok çalışan takım, en hızlı ve güzel çalışanlar bu nişanı alabilir denmesi Sovyetlerin oynadığı bir oyundur. Romanda bunu birkaç yerden görebiliriz. " - Biliyorsunuz, dedi Süleyman Ekremoviç, "şu anda bütün fabrikalar ve tüm işçiler, sosyalist emek madalyası almak için birbirleriyle yarışa girmiş bulunuyorlar. Fabrika parti teşkilatı bütün tezgahlar ve ekiplerin çalışması, intizamı, takım üyelerinin ahlaki ve benzeri yönlerini inceledikten sonra, gelecekte bu nişanı almaya layık olduğu kararına vardı..." (s.40-41) ve Şerif'le aynı işte çalışan "tecrübeli" kalfalardan olan, işçi Tolagan'ın "...Ama demek istediğim o ki eğer sosyalist takım nişanını almak istiyorsak, zorluklardan kaçınmamalıyız! ..." (s.79) demeleri bu rejime alışan işçi sınıfını gösterir.

Mukaddes romanı kart ve norm karakterlerden oluşan eserdir. Kart karakteri Polat Azizov diyebiliriz. Mukaddes'le Şerif arasındaki bağı koparmaya çalışan adaletsiz olsa da aşk için okumaya gelen Şeref'i rezil ediyor. Aslında Mukaddes de bu Azizov'u sevmiyordu. Fakat iftiracı olan ona inanmak zorunda kalır. Gerçek olay buydu. Eserde başkişi Şeref ile Mukaddes'in zıtı sayılır. "Ama ne diyecektim? Benim iftiracı, mevkisinden faydalanarak Mukaddes'in gönlünü çelmeye çalışan bir hilekar dediğim bu adam, aslında benden daha iyi, saf ve alicenap çıkarsa ne eder, ne derdim?..." (s.106) diyerek içindeki Azizov'a kin, nefret duyguları beslese de bir taraftan haksızlık yaptığına pişman olur. Suçunu söylemeye, cevap vermeye acizdir.

Yazar romanda egemen bakış açısıyla iç monolog tekniği de kullanarak başkişinin kendi kendiyile konuşmasını anlatmıştır. “Onu görür görmez kendi kendime “Burada ne diye dikilip duruyorum?” dedim. “Bu korkunç hatayı düzeltmek için bir şey yapmam mı gerekiyordu, yoksa Mukaddes’in dediği gibi bir başkasının yerine enstitüye girip okumalı mıydım?” (s.110).

Romanda kullanılan diğer bir teknik unsuru diyalog yani “bağımsız dolaysız konuşma”(Sazyek, 2013:110) tekniğidir. Yazar-anlatıcı başkişinin sık sık Mukaddes’le aradaki konuşmadan diyalog yapar.

Mukaddes: “Ben iniyorum” dedi Mukaddes yüzüme bakmadan.

Şerif: “Niye, bir durak kaldı...”

Mukaddes: “Lazım değil!..” (s.58)

Şerif: “Neden böyle davrandın?” dedim heyecanımı güçlükle bastırarak.

Mukaddes: “Ben gelmiyorum” dedi Mukaddes

Şerif: “ Neden? Sebebi?..”

Mukaddes: “Ne yapacaksın sebebini? Gelmiyorum dedim mi, gelmiyorum!”(s.59)

Yazar- anlatıcı başkişinin geçen anılarını anlattığından dolayı bütün diyaloglarda böyle tırnak içine alır. Diyalogda boş bırakılan yerleri okurun düşüncesine bırakır.

1.5. Zaman

Mukaddes romanında, ilk başta gazetecinin zamana başlamasıyla ve başkişi Şerif’in devam etmesiyle oluşur. “Yan tarafımda beyaz ipek bluz giymiş, on yedi on sekiz yaşlarında ya var ya yok, genç kız duruyordu”(s.14). “Güneş iyice yükselmiş, her taraf alabildiğince ısınmıştı. Etraf öylesine ısınmıştı ki kaldırımın gölge basan yerleri dahi insanın ayaklarını adeta yakıyordu. Yaprak kıpırdamıyordu. Ağaçlar bile tıpkı insanlar gibi sıcaktan bunalmış, boyunlarını bükmüştü”(s.26-27). Romanda zaman tam belli değildir. Yani diğer romanlardaki gibi tam yılı ya da mevsim adı açıklanmaz. Ama giyindiği kıyafetlerden, yaşadığı yerden, sokaklardan, parktan, sınav zamanlarının yapıldığı olaylardan ne zaman olduğunu tahmin edebiliriz.

Nitekim, kızın ince giyinmesi yaz mevsiminin olduğunu anlamamıza yardımcı olur. Eserde ilk başta gazetecinin anlattığı, hikaye şeklinde sunan anlatıcının zamanı bellidir. “Sonbaharın son günleriydi. Yapraklar dökülen iğdeler çıplak kalmış, kenardaki otlar ve hatta Bozsü sahilindeki kamışlar bile kuruyup, sararmıştı; ama ortalık ılık, güneş ışıkları tatlı ve gönül alıcıydı. Burada, iğdeliklerin yanındaki tenha yerde bana geçmişini daha doğrusu bu yaz başından geçen ve kalbinde derin iz bırakan bir olayı anlattı”(s.11). Yazar ve anlatıcı bu arada sanki ikiye ayrılmış gibidir. Gazeteci olan yazar, anlatıcı ise başkişi Şerif’tir. Yazar-anlatıcı romanda şimdiki ve geriye dönüş teknikleriyle zamanı belirtir.

Başkişi Şerif kendi pişmanlığını, yaptığı kötülüğü söyleyerek çaresizlikten başka karakterlerden de suç, hata aramaya başlar. “ - Ne ettim ben? Nasıl yaptım bunu? Nasıl bıçağı kendi elimle kendi kalbimle sapladım? Baht-ı saadetinden kendi kendimi nasıl mahrum ettim?” (s.116). “Zaman, kişiler üzerinde olgunlaştırıcı etkisiyle görülürken, bireyi geçmişle hesaplaşmaya da götürür. Geçmişte yaptığı hatalar zamanla değişen bireyin ruhunda derin izler bırakır”(Azap, 842; 2016). Yaşayan tüm hataları kendine yapılan bir saldırı gibi görür. Pişmanlık duyar. Çok geçmezse de Mukaddes’in başkişi yüzünden okula alınmaması ve başkişinin “torpil” yoluyla okula alınması kısa zaman içinde olup biten olaylardır. Romanın sonunda ise başkişi Şerif kendi hatasını yine kendi yüzüne vurarak “Sonra ben emeğin değerini anlamaya başlamıştım. Bir yıl daha çalışıp temiz bir vicdanla enstitüye girebileceğimi, hiçbir okulun kapısının yüzüme kapanmayacağını da bildirdim. Tüm bunlar yanlış eğitilmiş olmanın sonuçları, ağabey”(s.123). Geride yaşayan pişmanlık duygusunu ince bir şekilde anlatır.

1.6. Mekan

6.1. Çevresel mekanlar

Mukaddes romanı, başkişinin yaşadığı isimsiz “Şehir” ve “Makina fabrikası” ile başlayıp, Şerif’in gittiği “Enstitü” ve “Komsomol”, “Bozsü Boyu” sonra Mukaddes’in yaşadığı Belagat şehirleri üzerinde geçer. Şerif ile Mukaddes’in gittiği park, sokak ve Mukaddes’in geçici olarak kaldığı “Yurt” çevresel mekanlardan biridir. Genel olarak Şerif’in “Evi”, “İş yeri”, yürüdüğü sokaklar hepsi geniş olarak “Şehir” de olur.

6.2. Algusal Mekanlar

İnsanın ontolojik olarak kendini anlamlandırdığı, varlığını kaotik olarak boşluğa düşmekten kurtardığı “içtenlik mekânları” açık/geniş mekân, kendini huzursuz/sıkışmış hissettiği kaotik açmazda olduğu mekânlar ise, kapalı/dar ve labirentleşen mekân özelliği gösterir(Azap, 2016: 843). Başkişinin psikolojik durumuna göre anlam kazanan mekanlar; Şerif’in yaşadığı “Evi”, ve kendine arkadaş edinmeye fırsat bulan, kendini işinde başarılı hale getiren “Makina Fabrikası” sonra kendini tanıdığı, özüne dönme çabası içinde olması, çatışmalar yaşamaması, hayatın diğer bir tarafını yani aşk hikayesinin tatlı ve acısını

yaşadığı, hatta aşk olayı sayesinde namus, vicdan, hakk gibi duyguların farkına vararak çözüm bulduğu "Enstitü"dür.

6.2.1. Kapalı/Dar ve Labirentleşen Mekânlar

Karakterlerin kendisiyle, çevresiyle çatışma durumunda olduğu kapalı/dar mekânlar bireyi ruhsal anlamda sınır içinde bırakan mekândır. "Bu mekânlardaki kişi, zaman, mekân ve onun tüm elemanları ile çatışma durumundadır. Mekân, kum saati gibi dıştan içe doğru tüketici bir nitelikte akmadır." (Korkmaz, 2007: 410).

Mukaddes romanında mekânlar başkişinin çalıştığı "Makina fabrikası" ve bir sürü olayın geçirdiği "Enstitüdeki" Direktörün odası" ve kendi "Evi"dir. Bu mekânlarda Şerif, kendi ruh haliyle ve çevresindekilerle çatışma hâline girer. Çözumsuz görünen olaylar başkişiyi huzursuz duruma getirir.

Romanda Şerif iş yeri ile enstitü arasında kararsız durumda kalır. İş yerinin başkanı ona güzel bir teklifte bulunarak derecesinin daha da yükseleceğinden bahseder ve bunu sadece Şerif'in kabul etmesini bekler. Bir taraftan sadece anne ve babasının isteklerini yerine getirmek için enstitüye gider, sonra bakış açısını "Aşk" , "Sevgi" yani Mukaddes için değiştirmekte kararsız kalır. Bu düşüncelerini kime ve nasıl söyleyeceğini bilemez.

Anne ve babasının okula git git deyip durması, sürekli oğullarını takip etmeleri ve işten alıkoymaları başkişiyi evinde kalmamaya, dışarıya gitmek istemesine yol açar. Ev Şerif'in dar mekanı olarak kalır.

Ama gene de "Aşk" için geldiği bu okulda kendini suçlu olarak da hissetmeye başlar. Bütün olayın başlangıcı olan Mukaddes'in listede bulunmaması onu korkutur ve dehşete düşürür. Listede olmadığına göre enstitüye de giremeyeceğini bilir ve her şeyi aklından geçirir çünkü Mukaddes okula alınmazsa, Şerif'in okumasının da bir anlamı yoktur.

Romanın çözüm noktasında ayın sonunda, başkişi daha zor, korkunç, kaçınılmaz bir duruma düşer.

"Aslında deminden beri içimden böyle bir soru bekliyordum da, birden titrediğimi hissettim ve pat diye başımı kaldırıp Mukaddes'e baktım. O da bana baktı. Bir şeyden korkmuş, bir şeyden çekinmiş gibi baktı. İzdırıp çelen iri siyah gözleri sanki yardım istiyormuş gibi titrek nazarlarla bakıyordu. Kaşları hüznünlü bir şekilde gerilmişti bu gözler benden Azizov'un söylediği korkunç gerçeği inkar etmemi bekliyor, yalınıp- yalvanıyordu. Bense ... Bense canımdan, hayatımdan bile fazla sevdiğim bu kızın çehresine akseden ızdıraba, bu nidatsız sorusuna ne cevap verebilirdim? Sessizce başımı eğdim... Bir şeyi, sadece bir şeyi, karanlık, dipsiz bir uçuruma yuvarlandığımı hissediyordum" (s.105-106).

Kendinin "torpil" yoluyla geldiğini direktör yardımcısı olan ve kart karakter sayılan Azizov'un ağzından duyması şöyle dursun, yaptığı suçtan, vicdan azabından nasıl ve nereye gideceğini ve bundan nasıl kurtulup da aklanması gerektiğini hatta en sevdiği olan Mukaddesin duymaması gerektiği yerde insanın başını önüne eğmesi, Şerif'i labirentleştirir. Kapalı yerden çıkacak yol arasa bile her şeyin boşuna olduğunu bilir. Böylece kendini "karanlık, dipsiz bir uçuruma yuvarlandığını hissedip" kapalı/dar mekânda olduğunu gösterir.

6.2.2. Açık/geniş Mekânlar

Bireyin kendisi ve çevresiyle uyum içinde olduğu açık/geniş mekânlarda birey kendini güvende hisseder. Mukaddes romanında başkişi Şerif'in kendini konumlandığı açık/geniş mekân hem kendini Mukaddes'in yanında mutlu hem de güvende hissettirir. Şerif'in iç dünyası Mukaddes'le geçirdiği anların başka kimsede onunla aynı hisleri yaşamayacağı hissini verir. "Bir dakikada bu âlem, ayaklarımın altındaki üzerinde doğup büyüdüğüm bu yer, tepemdeki masmavi gökkubbe..."(s.70). Aşkla olan ruhsal duygusu, onu psikolojik olarak rahatlatır. Mekânın insan üzerindeki olumlu etkileri bireyin bakış açısının değişmesinden anlaşılır. "Başkişi açık/geniş mekânlarda kendini "güvende hisseder; kimliği, varlığı, değerleri koruma altındadır" (Korkmaz, 2007: 411). "Tuhaf şey: Bir tek buse gönümdeki bütün dertleri unutturmuştu. Parktan çıkıp Mukaddes'le birlikte yine enstitüye doğru yürürken, kendimi asfalt üstünde değil, sanki yumuşak halı üstünde yürüyormuş gibi hissediyordum. Beynime vuran reyhan kokusundan başım dönüyordu" (s.70-71). Başkişi kendini daha mutlu hisseder ve birbirlerine âşık olduğunu anlarlar ve mekân güzelleşerek açık mekâna dönüşür. Bireyin iş yerinde çalışması, üvey babası, cephede şehit olan babası gibi kötü olayları varsa bile bu aşk duygusu onu açık/geniş mekânda yaşamasını sağlar çünkü aşk, "zevk, neşe ve yaşamın tek kaynağıdır" (Alberini, 1990:65). Şerif'in Mukaddes'i sevdiğini, Mukaddes'in de onu sevdiğini bildiği için Mukaddes'in yanında huzur bulur.

2. Şahıs Kadrosu

2.1 Başkişi

Romandaki başkişi tüm yönleriyle, iç dünyalarının ve yaşamlarının en ince ayrıntılarına vararak diğer karakterlerden ayrılır. Başkişi, romanın merkezine alınan hayatıyla çevresiyle çatışma, değişim süreci geçiren, kurguya hareket veren yapıdır. *Mukaddes* romanındaki başkişi Şerif'tir. Makina fabrikasında çalıştığı ortamda kendini mutlu gören Şerif, annesinin ve babasının verdiği vazifeyi yerine getirmek için enstitüye gider ve sınava hazırlık sınıfında hayatını değiştiren, hayatına anlam katan aşkına rastlar. Mukaddes'le tüm hayatı boyunca beraber olmazsa da Şerif'in enstitüye yine gelmek ve işten ayrılmak istemesine yol açan aşkı bulur. Eve de gitse işe gitse de her yerde aklında sadece Mukaddes vardır. Kendini o kadar mutlu hisseder ki, Şerif, Mukaddes'e âşık olduğunu kimseye söylemese de etrafındakiler onu biliyormuş gibi hisseder.

Şerif, iş yerine gittiğinde iş arkadaşı Kulayaniç'in her zamanki gibi onu "Üniversiteli" diye çağırmasına bu sefer çok kızar. "Onun bana taktığı bu lakap önceleri canımı sıkıyordu fakat her nedense daha sonraları belki de şaka kabul ettiğim içindir, hoşuma gitmiş ve alışmıştım. Fakat enteresan, bu defa Kulayaniç'in beni "üniversiteli" diye çağırması nedense sınırlarıma dokundu. Sokağı geçip yanına varırken bütün vücudumun tir tir titrediğini hissettim"(s.37). Bu arada başkişinin iç dünyasının aşktan dolayı değiştiğini, arkadaşının sözünü kaldıramadığını görüyoruz.

Şerif işten ayrılmak istediğini Süleyman Ekremoviç'e ve diğer iş arkadaşlarına nasıl anlatacağını bilemiyordu bundan dolayı dehşet ve korku içindeydi. İş yerindeki toplantıda isminin söylenmesi ve tekrar tekrarlanırdı merak etmesi başkişi ruh halinin bir görüntüsüdür. "*Süleyman Ekremoviç şimdi benim adımla konuşmasını sürdürecektir diye yüreğim ağzıma geldi, fakat beni utandırmak istemiyormuş gibi, sözü başka tarafa çekti...*"(s.80-81). Şerif'in korkma sebeplerinin biri, fabrikadan neden ayrılmak ve niçin okumak istediği öğrenilirse rezil olacağı korkusu kalbinin bir köşesinde gizlidir. Bu durum başkişinin bunu öğrenmemeleri için göstermiş olduğu çabadır. "Başarılı insan, yaptığı işte basamak atlama fırsatını yakalamak için, korkularını, kuşkuğunu, ruhsal çöküntülerini, sıklıklarını ya da umutsuzluklarını da bastırmak, bilinçaltına itmek durumundadır(Fromm, 1995: 11)."Vicdan, adaletsizlik gibi duygulara gözünü kapatıp üvey babası ile annesinin dediğini yaparak, sınav kağıdını değiştirir ve bu da adaletsizlikle okula girmesine yol açar. Fakat bunu sırf Mukaddes için yani aşk için yapar. Sonunda Mukaddes'in yerine girdiğini kart karakter olan Azizov'dan öğrendiğinde ne yapacağını bilmeyerek, kendini, annesini, üvey babasını suçlamaya başlar. Ama farkına vararak kendi suçunu bilip, hem okuldan hem de aşkından ayrılır...

2.2. Norm Karakterler

Mukaddes romanındaki başkişinin eksikliklerini tamamlayan, kişisel gelişimine yardım eden norm karakterler Mukaddes, annesi, üvey babası ve Süleyman Ekremoviç'tir. Şerif'in okumasını sağlayan annesi her zaman oğlunun yanında bulunur. Bir tarafından işte çalışmasını bir taraftan da büyük bir mühendis olmasını ister.

Annesi: Şerif'in annesi ona her zaman destek verir. Oğlunun çalışmasını istemeyip, enstitüde okumasını ister ve onun için elinden gelenleri yapmaya çalışır.

Süleyman Ekremoviç: Şerif'in üvey babasıdır. Ama Şerif bunu öğrenene kadar öz babası sayar. Gerçekten de Süleyman Şerif'e öz oğlu gibi davranır ve okula alınması için çabalar. Adaletsiz yolla da olsa onun okumasını ister. Çalıştığı yerdeki arkadaşlarına söyleyerek, düşük puan alan Şerif'i okul sırasına girdirir. Maddi ve manevi tarafından da destek veren Süleyman kart karakter sayılmaz.

Enstitüde Şerif'i mutlu eden, duygulandıran, bunlara sebep olan kişi yani norm karakter, Mukaddes'tir. Şerif sınavların birinde "dört" ya da "üç" aldığında ona üzülerek bakıp, ona destek verir. "Biraz önceki kararlılığım yok olmuş, Mukaddes'in "yürüyün" diyen sert sözünden sonra birden sınırlarım yatışmış, cesaretim kaybolmuştu"(s.68). Burada sınavda başarısız olan Şerif'in ruh halini anlayan Mukaddes, onu teselli etmeye çalışarak destek verir.

2.3. Kart karakterler

Kart karakterler eserde yozlaşmış ve kötü huylarıyla göze çarpan karakterlerdir. *Mukaddes* romanında kart karakterler başkişi ve Mukaddes'e özellikle etki sağlayan Azizov'tur. Azizov'un kart karakter olduğunu yazar -anlatıcı romanın başında Şerif Mukaddes'le yeni tanıştığı anda ipucu olarak belirtir çünkü bir öğretmen olarak Mukaddes'in yanına gelip, notu yazıp yazmadığını sorması, hal hatırını sorması Şerif'in hoşuna hiç gitmemiştir."O anda, hocanın "Selam, Mukaddesciğim!" diyen mülayim sesini, işitip, başımı çevirdim...Ben yana çekilip ona yol verirken, yine gözlerim hocaya takıldı. Başımı hafifçe öne eğmiş, kaş altından Mukaddes'i süzüyordu. Kızın cevabı karşısında keyfinin kaçtığı belli oluyordu"...(s.16-170). Hocanın Mukaddes'e bir âşık olduğunu başkişi fark etmelidir, kıskançtan damarlarının kabardığından söz eder.

Bu kart karakterin artık Şerif'i kıskanması, suçlaması romanın sonunda başkişiyi yerle bir eder. Azizov'un gerçeği söylemesiyle artık Şerif ile Mukaddes'in arasındaki bağ kopar. Şerif bu durumda haksız olsa bile kart karakterin bu yaptığına çok kızar ve dayanamaz.

"Onu durdurmadım, durdurmaya cesaret de edemedim. Ama Mukaddes çıkıp gidince, birden ortaya çıkan bu korkunç olayın vehametini düşünerek Azizov'a döndüm: - İnsafsız!- dedim gözyaşlarımı içime akıtarak. Sadece bu bir kelimeyi söyleyerek çıkıp gitmek niyetindeydim, fakat Azizov pat diye kolumdan tutup çekti: - Kim insafsız? Sen mi, ben mi? Dedi nefret dolu bakışlarla. İnsafsız diye senin gibilere derler! Anladın mı?(s.107)."

Başkişinin yaptığı kıskançlık bu kart karakter sayılan Azizov'un yüzünden oluşur. Adaletsiz bir yolla okula alınsa da kart karakteri suçlanmış gibi olur. Gerçekte Azizov'un yaptığı doğru olarak nitelendirilirken başkişinin gözüyle kart karaktere dönüşür.

2.4. Fon karakterler

Mukaddes romanının fon karakterleri başkişi Şerif'in II. Dünya Savaşı sırasında ölen babası ve aynı yerde çalışan Tolagan, Mukaddes'in arkadaşı, başkişinin sınava girdiği andaki sorumlu hocaları ve okulun diğer sekreterleri, öğretmenleridir. Bu karakterler norm ve kart karakterler kadar etkin değillerdir.

3. İzleksel kurgu

Mukaddes romanında entrik kurguyu oluşturan ve çatışmayı sağlayan değerleri "KORA şemasında" şu şekilde göstermek mümkündür:

Tablo 1:

Kora Şeması	Ülkü Değerler	Karşıt Değerler
Kişiler Düzlemi	Şerif, Mukaddes, annesi, Selim Kerimoviç, Süleyman Ekremoviç, Tolagon	Azizov, okul öğretmenleri
Kavramlar Düzlemi	Bireyselleşme, kendi olma, aşk, sevgi, çalışmak, dürüstlük, yardım, adalet, güven, iyilik, farkındalık, aile	Sosyalizm, Ruslaştırma, yabancılaşma, yozlaşma, ağlamak, üzülme, yalan, kurnazlık, çaresizlik, hile, korku, savaş, yalnızlık, vicdan
Simgeler Düzlemi	Aile, makina fabrikası, enstitü, park, bank	Rusça, kağıt değiştirme, öğretim üyeleri

Mukaddes romanında kişiliği ve çalışmasıyla Sovyet ideolojisinin yetiştirdikleri yozlaşmış, eğitilmiş işçi tipleri ortaya çıkar. Bu eserde en önemli olan "aşk/sevgi", Ruslaştırma", izlekleri etrafında anlatılır.

3.1. Ruslaştırma

Sovyetler döneminde Türk halklarını Ruslaştırma, dinsizleştirme, "kollektifleştirme" siyasetini yürütmüştür. Onların yaptığı bu politik süreç yazarların eserlerinde de yer almıştır. Çarlık Rusya'sının yıkılmasıyla birlikte iktidarı Menşeviklerden alan Bolşevikler, Türkistan halkı üzerinde kendi ideolojilerinin propagandasını yaparak Rus kimliğini inşa etmeye çalışırlar. Bundan da öteye geçen Bolşevikler bölgedeki bütün toplulukları "Sovyet insan tipi" etrafında birleştirmeyi amaçlarlar. Bu yeni insan tipinin dili Rusça, dini ateizm, ulusu da Sovyetler olacaktır (Çeribaş, 2012: 755). Yani aynı şeyi düşünen, aynı şeyi yapan sadece bir dil, bir dini kullanan bir "insan tipini" yaratmak istediler ve bu amaçlarına ulaşabildiler.

Eserde başkişinin amacı okumak değildi o aslında Sovyet döneminin fabrikasında en çalışkan işçilerinden biri olmaktı. Yani kapitalist dönemde sadece annesinin, şehit olan babasının vazifesini yerine getirmek için okumaya kendini mecbur hissediyordu yoksa işinden memnundu. Şerif çalışkanlığıyla Sovyet rejiminin gereğine en uygun işçilerden biriydi. Bu durumu sadece başkişiden değil romandaki fabrika genel sekreteri Süleyman Ekremoviç, Tolagan, Kulayaniçlerden görebiliriz. Şerif'e ve Süleyman'a göre çalışmak, ülkeye değer vermek demektir.

İşçilerin sosyalist rütbe almak için çabalamaları, onlar için bir gururdu. Yani kendilerini üstün, komünist olarak sayabilirler. Daha çok çalıştırılmak için ve rütbe vererek "kendilerini iyi tarafından" göstermek amacıyla işçi sınıfını faydalanırlar. Bir Ermeni ve bir Korelinin olduğuna göre iş yerinde Rusça konuşulduğu söylenirse de bellidir. Gerçek iş yerlerinde Ruslarla beraber diğer milletten olanlar çoktur. İş yeri sosyalist yer olduğu için bütün evraklar Rus dilinde geçerlidir. Abdullay-eva, Süleyman Ekremoviç, Kulayan-iç, Aziz-ov, Abbas-ov gibi karakterlerin hepsini soyadlarına -viç ve -ov/-ova olduğuna göre bütün Sovyet dönemi artık bu ekleri kullanıyor demektir. Yani eğitimi tamamen Ona itiraz edemezler çünkü alıştırılmışlardır. Etkin bir şekilde "Ruslaştırma" rejiminin oluşturulduğu görülür. George Orwell'in *Hayvan Çiftliği* eserinde de, "bütün hayvanlar eşittir, ama bazı hayvanlar öbürlerinden daha eşittir" (Orwell, 2007: 147) Rusların yönettiği rejimde "eşitlik" anlayışı vardır. Bütün işçiler eşit olmalı derler ama sadece sözde

öyle geçer. Çünkü eserde Şerif'in çalıştığı yerde devlet için, birbirinden daha üstün olmak için makina fabrikaları arasında rakip oluşur. Yani, yukarıdan gelen emire göre en iyi çalışanlar, ödül alma şansına sahip çıkarlar.

Rusların eşitlik anlayışı Karl Marx ve Friedrich Engels'in 1848 yılında yazdığı komünist manifestodaki ilkelerden farklıdır. Kendi halkını Türkistan halkından üstün gören Ruslar, bölge halkı üzerinde dilsel ve kültürel baskılarla kendilerine sözde eşitlik anlayışıyla köle yaratmaya çalışmışlardır. (Azap, 2016: 854) Fakat bu anlayışı "eşitlik" olarak gören Sovyet Dönemi insanları onların bu siyasetini fark etmezler.

Milan Kundera Roman Sanatı adlı eserinde; Sovyet halklarının asimile edilmesine vurgu yaparak "Sovyet halkı" teriminin arkasını doldurur. O, bu terimin ardındaki imparatorluğun, bütün ulusları unutturmaya çalışan paravan sözcük olduğunu, "Sovyet" teriminin sadece Komünist Büyük Rusya'nın saldırgan milliyetçiliğine değil, Rus ayrılıklarının ulusal gururuna da uygun düştüğünün altını çizer (Kundera, 2009: 164).

Tablo 2:

Etken özne	Ödenen bedel	Oluşturulan alan
İşçi	Makina fabrikası	Komünizmin malzeme deposu
Öğretmenler	Eğitim	Komünizm iyi adamı
Şerif ve onun gibi eğitim görmek isteyenler	Bilinçlenme	Adaletsizlik

Eğitim almak ve aşk için haksız, adaletsiz yolla enstitüye girmeye çalışan Şerif ve ona yardım eden üvey babası ve okulda babasının birkaç çağdaşlarının yardımı adaletsizliğin göstergesidir. Eserde geçen "torpil" bütün Sovyet döneminde yaşandığı öne sürüldüğünü gösterir. Ruslaştırma çabası, Çarlık Rusya döneminden itibaren görülen, Cengiz Aytmatov'un dediği gibi bir halkın başına "şire" geçirmek istenmesinin görüngüsüdür. (Aytmatov; Şahanov, 2000: 13) Ruslar da aldığı topraklarda eğitim, ekonomi, kültürel açıdan kimsizleştirmeye çalışır.

3.2. Aşk/Sevgi

Aşk ve sevgi kavramı bireyin kendini keşfetmesine, kimliğini tanımasına yardımcı olan etkenlerdir. "Bireyin kendini gerçekleştirilmesinde önemli bir adım olan aşk, bireyin kendilik değerlerini keşfetmesinde dolaylı olarak işlev görür;(Azap, 2016: 864)."Birey maddi ve manevi duygu dünyasında aşk kavramını yüce bir değer olarak görür. "Aşk gibi sonsuz umutlar ve beklentilerle başlayan ve hiç şaşmadan yıkılan bir başka faaliyet ya da yatırım bulmak çok güçtür. Eğer bu bir başka edim için söz konusu olsaydı, insanlar ya ondan tümüyle vazgeçerler ya da başarısızlığın nedenlerini bulmaya ve daha iyisini nasıl başarabileceklerini öğrenmeye çalışırlardı. Sevgiden vazgeçmek olanaksız olduğuna göre sevgi konusundaki başarısızlıkların üstesinden gelebilmenin bir tek uygun yolu olarak bu başarısızlıkların nedenlerini gözden geçirip, sevginin anlamını incelemeyi geliştirmek kalıyor. (Fromm,1985: 14)"Romanda aşk duygusal anlamda Şerif'in işini sevmesi, işçilerin, arkadaşlarının onu sevmesi de bir aşk/sevgidir. Hatta üvey babası olan Selim Kerimoviç de Şerif'i kendi öz oğlu gibi sever. "Annemden Selim Kerimoviç'le nasıl evlendiğini sormadım elbette, fakat o hadiseden sonra her nedense bu adamı "baba" diye değil, "Selim Kerimoviç" diye çağırmağa başlamıştım. Bunun sebebini bende iyi biliyorum, çünkü Selim Kerimoviç fena bir insan değildi.Beni çok seviyor, oğlum diye çağırıyor ve belki de kendi çocuğu olmadığı için, bana son derece iyi davranıyordu"(s.30).İşte üvey babası Şerif'i çok seviyor ve bu da bir sevginin belirtisidir. Annesinin sevgisi bir başkadır.Annesinin şefkatle, merhametle oğluna balması dünyadaki hiç bir sevgiye yetmez.En önemli olan konu, Şerif ile Mukaddes'in arasındaki aşktır.

"Özne her şey karşısında ve her şeye karşın, aşkı bir değer olarak kesinler (Barthes, 2005: 28) Âşık, sevgilisinden başka tâlih, felek, zaman vs.den de zulüm gören kişidir. Bu zulüm karşısında sabahlara kadar ağlar, gözüne uyku girmez. Yakasını yırtar, ciğer kanı yutar, içine kan oturur, deniz gibi coşar, aldatılır, yaranılır, hastalanır, aklını yitirir. Evet âşık olan kimse kendini tanımaz hale gelebilir. Ama âşksız hayat boştur. "Aşksız hayat boştur, âşık olmayan (insanı) hayvana benzet" ve

"Aşğın dili - dilsiz dil,

Gözle gör ve sevgiyle bil.

Seven gençler hata etmez,

Ister inan ister gül" diyor ünlü kazak şairi Abay.

Aşk her yerde, kendini üstün gösterir ama aşk yolunda kendini intihar edenler, aşk yolunda kötülüğe varanlar, aşk yolunda katil olanlar da vardır."Sevgi aslında özgün bir kişiyle olan ilişki değil, sevgi bir tavır, sadece bir sevgi "nesnesine" değil tüm dünyaya karşı bağlılığı belirleyen bir karakter yönelimidir.(Fromm, 1985: 52)."Başkişi olan Şerif de aşk için işten ayrılmaya karar verir. Romanda başkişi aşk duygusuyla huzur bulur,

Mukaddes'le Şerif konuştukları sırada ondan duyduğu küçücük bir sıcak kelime Şerif'in mutlu hissetmesine sebep olur. "Teşekkür ederim! Dedi hafif bir gülümsemeyle. Yorgun kafayla bu kadar olurmuş... İnsan gençlikte sevginin ne olduğunu henüz bilmediği, fakat kalbin muhabbet duygusunu sezmeye başladığı bir dönemde, pek güzel olmasa bile sıcak kanlı bir kızın şöyle işlevli bir bakışından, bir ağız ılık sözünden sarhoş olurmuş" (s.150).

Mukaddes, Şerif'e aşık olduğunu söylemese de Şerif'in davranışından, ılık konuşmalarından, bakışlarından anlar ve o da Şerif'e aşk olmaya başlar. Aştan başı dönen Şerif'in bu mutlu anları çok sürmez. "Gerçek aşklar beraber olamaz" Gerçek aşkları herhangi biri engellediği taktirde aşk bitmiş olur.

Şerif aşk için bile bile adaletsizliğe gider. Aşk, o kadar kutsal, o kadar mukaddestir ki, önüne gelen adaleti, haksızlığı Şerif'in yüzüne vurur. Aşkın temiz, saf, berraklığı Şerif'in yaptığı iş, haksızlığı kaldıramaz. Şerif ile Mukaddes'in ilişkisine engel olan eğitim yeridir. Adaletsiz yer, ikisinin berrak aşkına dokunur ve Azizov'un bir lafıyla ikiye ayrılırlar.

"Âşık olmak, güzel ya da ilginç bir insanı arzulamak değil, dünyayı yeni bakış açısı ile algılamaktır" (Barthes, 2005: 122). Okumayı istemeden gelen Şerif âşık olduğu için dünyaya, insanlara hatta çalıştığı insanlara bakış açısı değişir. Anlaşılmayan duygu karşısında kendini tutamaz hale gelir.

Makina fabrikasına gelen gazeteciye anlatan "aşk" konulu hikayesinde Şerif geçmişini anar ve pişman olduğunu gizleyemez. "Geçmişimiz, bütün düş kırıklıklarıyla, acılar ve pişmanlıkları ile varlığını sürdürür" (Barthes, 2005: 21). Şerif o günlerdeki yanlışlıkları için, hatta enstitüye gittiği için pişmanlık yaşar. Yapığı hatadan dolayı artık Mukaddes'in yüzüne bakacak hali yoktu. Ama yine aşkından ayrılmamak için gayret eder. Eninde sonunda olmayacağını anlar ve her şeyi bırakıp tekrar eskiden çalışan yerine döner.

Bireyin bakış açısının genişlemesine, ruhsal ve fiziksel yönden değişmesine yol açan sevgi, Gasset'e göre hayatın seçimlerinin belirleyicisidir; "yaşamda öyle durumlar, öyle anlar vardır ki insan hiç farkında olmadan kişiliğinin özünü, gerçek yaratılışını büyük ölçüde ortaya koyar. Bu durumlardan biri de sevgidir" (Gasset, 2011: 54). Şerif'in ve Mukaddes'in yaşamlarında çizdikleri farklı yollar onları birleşmeden ayırsa da Gasset'e göre, kişiliklerinin özünü ortaya koymalarında sevgi önemli bir adımdır. Aralarındaki "yalan laflı" ilişkiler, aşklarındaki en büyük engeldir. Bu yüzden Şerif buna itiraz edemez.

Adil Yakubov, Şerif ile Mukaddes'in arasındaki gerçekleşmeyen aşkı yazar ve kendi özelliklerini vurgularken insanın en çok yaptığı işin arkasında duramamasını ve pişman olacağını altını çizerek anlatır.

Sonuç

Mukaddes romanı Adil Yakubov'un diğer romanlarına benzemeyen Sovyet dönemi insanlarını, aşkı, eğitimi anlatan eseridir.

Aşkın o kadar kutsal, taptaze, saf bir duygu olduğunu, ona bir adaletsizlik ve vicdan meseleleri karıştırıldığında bozulmuş nesne gibi silinip gideceği anlaşılır. Okura iletmek istediği asıl konu da budur. Yakubov'un diğer tarihi romanlarının aksine kurulan eser Şerif'in ve ona yardım edenlerin bir adaletsizlik işi tüm toplumu bozmayı işaret eder. Yazarın eserlerinde yer verdiği aşk hikayeleri kendinin de başından geçen bir olay olabilir ama Yakubov, eserde bir gazeteciyi anlatıcı olarak alıp, romanı geliştirir. Yazarın hangi aşk hakkındaki eserine baksak da, onun kendi ruh halini mi, yoksa gerçekten gördüğü olayları mı anlatıyor bilemeyiz. Yakubov'un "*Uluğbeyi'in Hazinesi*", "*İbni Sina*" romanları gibi olmazsa da ayrı bir özellik taşıyan, aşk üzerinde toplumu anlatan değerli bir eserdir.

KAYNAKÇA

- AZAP, Samet (2016). "Tölögön Kasimbekov'un Cetilgen Kurak (Olgun Nesil) Romanında Yapı ve İzlek: Sovyet Tipi İnsan Yaratma Süreci", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 834-869.
- AYTMATOV, Cengiz ve ŞAHANOV, Muhtar (2000). *Kuz Başındaki Avcının Çılgılığı*, Ankara: Tolkun Yayınları.
- BARTHES, Roland (2005). *Bir Aşk Söyleminden Parçalar*, (çev. Tahsin Yücel), İstanbul: Metis Yayınları.
- ÇERİBAŞ, Mehmet (2012). "Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan'da Folklor Çalışmalarında İdeolojik Yaklaşımlar: Er Soltonoy Destanı Örneği", *Turkish Studies*, 7(1), 753-780.
- FROMM, Erich (1995). *Umut Devrimi*, (çev. Şemsa Yeğin), İstanbul: Payel Yayınları.
- FROMM, Erich (1985). *Sevme Sanatı*, (çev. İştan Gündüz), İstanbul: Onur Basımevi.
- GASSET, J. O. Y. (2011). *İnsan ve Herkes*, (çev. Neyire Gül Işık), İstanbul: Metis Yayıncılık.
- KOÇAOĞLU Timur (1987). "Türkistan Türk Edebiyatında Modern Hikâye ve Romanın Doğuşu", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 2, 145-154, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- KORKMAZ, Ramazan (2007). "Romanda Mekânın Poetigi", *Edebiyat ve Dil Yazıları- Mustafa İsen'e Armağan*, (ed. Aysenur Külahhoğlu İslam, Süer Eker). Ankara.
- KUNDERA, M. (2009). *Roman Sanatı*, (çev. Aysel Bora), İstanbul: Can Yayınları.
- SAZYEK, Hakan (2008). *Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Özel Yabancılaşma*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- OKYAY, L. R. (2000). "Öyküde Mekân", *Adam Öykü*, S. 28, s. 83-84.
- SÖYLEMEZ, Orhan (2010). "Türkiye'de Adil Yakupoğlu ve Roman Dünyası", *Kardeş Kalemler Dergisi*, 38.
- TEKİN, Mehmet (2009). *Roman Sanatı*, İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- YAKUBOV, Adil (2009). *Mukaddes*, (çev. Ahsen Batur), İstanbul: İleri Yayınları.